שֶׁהָיְתָה הוֹרָתוֹ – תחילת הריונו בבטן אמו שֶׁלֹּא בִּקְדוּשָּׁה, דהיינו כשהיתה אמו נכרית, וְלֵידָתוֹ היתה כבר בִּקְדוּשָּׁה, דהיינו לאחר שהתגיירה אמו, יֵשׁ לוֹ שֶׁאֵר הָאֵם [־שייכות קירבה מצד האם] לענין איסור ערוה, ולכן אסור בקרובותיו על ידי אחוה מצד האם, וְאֵין לוֹ שֶׁאֵר הָאָב לענין איסור ערוה, ולכן אינו אסור בקרובותיו על ידי אחוה מצד האב, כיון שדינו מגזירת חכמים בבני נח, והם אסורים באיסור ערוה משום אחוה, רק בקרובותיהם מצד אמן ולא מצד אביהן, ולכן אף הוא דינו כך. הָא כֵּיצַד, אם נָשָׂא אֲחוֹתוֹ מִן אותה הָאֵם, והאחות נולדה קודם שנתגיירה האם, ונתגיירה עם אמה, אסורה להינשא לו כשם שאסורה לבני נח, ואם עבר ונשאה אסור לו לקיימה אצלו וְיוֹצִיא – יגרש אותה. ואם נשא את אחותו מִן אותו הָאָב, יְקַיֵּים אותה אצלו ואינו צריך לגרשה. ואם נשא את אֲחוֹת הָאָב, מִן אותה הָאֵם, אסורה לו וְיוֹצִיא אותה, שנאמר (בראשית ב כד) 'עַל כֵּן יַעֲזָב אִישׁ אֶת אָבִיו', ודורשים להלן ש'אָבִיו' היינו אחות אביו מן האם שאסורה לו. ואם נשא את אחות אביו ששניהם מִן אותו הָאָב, יְקַיֵּים אותה. ואם נשא את אֲחוֹת הָאֵם, ששתיהן מִן אותה הָאֵם, אסורה לו וְיוֹצִיא, שדורשים להלן שמה שנאמר (שם) 'אִמּוֹ' היינו אחות אמו מן האם שאסורה לו. ואם נשא את אֲחוֹת הָאֵם ששתיהן מִן אותו הָאָב, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, אסורה לו וְיוֹצִיא אותה, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, יְקַיֵּים אותה. שֶׁהָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, כָּל עֶרְוָה שֶׁהִיא מְשׁוּם שְׁאֵר אֵם – שיש עליה שם קירבת אם, אף שקירבה זו היא על ידי האב, דהיינו שיש אב אחד לאם ולאחותה, אסורה לו וְיוֹצִיא אותה, שגוזרים שמא יאמרו שאין הגר אסור בקרובותיו מן האם ממש, וגזרו זאת אף באחותו מן האם, וכל שכן באחות אמו ואחות אביו מן האם שמפורשים בדרשת הכתוב לאיסור. ורק קרובתו מְשׁוּם שְׁאֵר – קירבת הָאָב, דהיינו שהיא קרובתו רק על ידי האב, כגון אחותו מאביו ואחות אביו מאביהם בלבד, מותרת לו וְיקַיֵּים אותה.

וּמוּתָּר גר זה שהותרתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה, בְּאֵשֶׁת אָחִיו לאחר מיתתו, ואף אם הוא אחיו מן האם, וּבְאֵשֶׁת אֲחִי אָבִיו לאחר מיתתו, ואף אם הם אחים מאותה אם, וְכן שְׁאָר כָּל הָעֲרָיוֹת שהן בעריות אלו, שאינן קרובותיו על ידי אחוה אלא על ידי אישות, כגון אחות אשתו וכלתו, מוּתָּרוֹת לוֹ. ומבארת הגמרא ש'שאר כל העריות' בא לְאַתּוּיֵי – לרבות את אֵשֶׁת אָבִיו לאחר מיתתו, שאף היא מותרת לו. אם נָשָׂא נכרי אִשָּׁה וּבִתָּהּ ונתגיירו שלשתם לאחר הנישואין, כּוּלָּם – מקיים בנישואין אַחַת, וּמוֹצִיא – מגרש אַחַת, שאסור לו לישא אשה ובתה יחד, כדי שלא יבואו להתיר לישראל נישואי אשה ובתה האסורים מן התורה. וּלְכַתְּחִילָּה לֹא יִכָּנֵס אף את העריות האסורות לו משום שהן קרובותיו על ידי אחוה, שהתירו לו חכמים לעיל לקיימן, שכיון ששייך בהן אחוה מצד האב, חוששים שמא יבוא לקיים אף את האסורות לו משום שהן קרובותיו על ידי אחוה מן האם. גר שנתגייר, ונתגיירו עמו אף אשתו ואמה, מֻתָּר אִשְׁתּוֹ, מוּתָּר בַּחֲמוֹתוֹ, כיון שאין לחוש שמא יאמרו שגרים באים מקדושה חמורה לקדושה קלה, שהרי בן נח אינו אסור בחמותו. ואין גוזרים שמא יבואו להתיר לישראל להינשא לחמותו לאחר מיתת אשתו, כיון שבאופן זה נחלש איסורו של ישראל להינשא לחמותו, ולכן לא גזרו בו חכמים בגר. וְאִיפְּכָא דְּאָמְרִי – ויש אומרים שאף לאחר שמתה אשתו אָסוּר בַּחֲמוֹתוֹ, משום שחוששים שמא יתירו זאת בישראל גמור, שאף כשמתה אשתו נשאר איסור זה אצל ישראל בתוקפו, ולכן גזרו חכמים אף בגר לאוסרה עליו.

עד כאן הברייתא שהובאה להקשות ממנה על רבי מאיר המובא בברייתא לעיל (נז:), שלפי דברי ברייתא זו, שלרבי מאיר בן נח או גר שהיתה הותרתו שלא בקדושה, מותר באשת אביו לאחר מיתתו, וכן בחמותו לאחר מיתת אשתו [לדעה הראשונה], והרי הן עריות שבית דין של ישראל ממיתים עליהן, וקשה למה שאמר רבי מאיר בברייתא לעיל, שכל ערוה שבית דין של ישראל ממיתים עליה בן נח מוזהר עליה.

מתרצת הגמרא: אָמַר רַב יְהוּדָה, לֹא קַשְׁיָא, הָא – מה ששנינו בברייתא השניה שרבי מאיר התיר לבן נח את אשת אביו ושאר העריות שעל ידי אישות, ואסר עליו את העריות שעל ידי אחוה מצד האם, אמר זאת רַבִּי מֵאִיר אַלִּיבָּא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְהָא – מה ששנינו בברייתא הראשונה שאסר רבי מאיר לבן נח רק את העריות שבית דין של ישראל ממיתים עליהן, ואת שאר העריות שהן רק חייבי כריתות התיר לו, אמר זאת רַבִּי מֵאִיר אַלִּיבָּא דְּרַבִּי עֲקִיבָא. הגמרא מביאה ברייתא שבה יתבארו השיטות בזה: דְּתַנְיָא, נאמר לאחר נישואי אדם וחוה (בראשית ב כד) 'עַל כֵּן יַעֲזָב אִישׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד', ודרשו חכמים מפסוק זה את העריות שנאסרו על בן נח. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, 'אָבִיו' בא לדרשה לאסור אֲחוֹת אָבִיו שהיא ואביו נולדו מאותה אֵם, וכל שכן שאסור באחותו מאמו. 'אִמּוֹ', לאסור לו את אֲחוֹת אִמּוֹ שהיא ואמו נולדו מאותה אם. וכיון שהעריות הנלמדות מפסוק זה שאסורות לבן נח, הן עריות הקרובות לו על ידי אחוה, יש ללמוד מכך שרק עריות אלו נאסרו לו. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, 'אָבִיו' בא לאסור את אֵשֶׁת אָבִיו. 'וְדָבַק', שמותר דווקא באשה ששייך שידבק בה כיון שנהנית בביאתו, וְלֹא בְּזָכָר שאין שייך שידבק בו כיון שאין הנשכב נהנה בכך. 'בְּאִשְׁתּוֹ', שמותר דווקא באשתו וְלֹא בְּאֵשֶׁת חֲבֵירוֹ. 'וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד', שמותר דווקא בִּמי שֶׁעל ידה הם נַעֲשִׂים לְבָשָׂר אֶחָד, דהיינו בזרע הנולד שהוא יוצא משניהם ונעשים בו בשר האב ובשר האם לבשר אחד, יָצְאוּ מכלל זה בְּהֵמָה וְחַיָּה שֶׁאֵין נַעֲשִׂין לְבָשָׂר אֶחָד, כיון שאינן יולדות מן האדם, ובן נח אסור בזה. וכיון שכל העריות שנלמדו מפסוק זה שאסורות לבן נח, הן עריות שבית דין של ישראל ממיתים עליהן, יש ללמוד מכך שרק עריות אלו נאסרו לו. ומבואר, שלשיטת רבי עקיבא רק עריות שבית דין ממיתים עליהן באמו ואשת אביו נאסרו לבן נח, אבל חייבי כריתות לא נאסרו לו, ולשיטתו אמר זאת רבי מאיר בברייתא הראשונה. ולשיטת רבי אליעזר רק עריות הקרובות לבן נח באיסור אחוה כאחות אביו ואחות אמו נאסרו לו, ולשיטתו אמר כך רבי מאיר בברייתא השניה, ולכן מיעט עריות שהן קרובותיו של בן נח רק על ידי אישות, שאינן אסורות לו.

הגמרא דנה בדברי הברייתא: אָמַר מַר, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, 'אָבִיו' לאסור אֲחוֹת אָבִיו. שואלת הגמרא: אֵימָא שכוונת הפסוק לאסור לו את אָבִיו מַמָּשׁ כפשטות הפסוק. משיבה הגמרא: הֵיינוּ – הלא כבר נאסר אביו מ'וְדָבַק' וְלֹא בְּזָכָר, ולכן אין לדרוש כן. שואלת הגמרא: וְאֵימָא לאסור לבן נח את אֵשֶׁת אָבִיו. משיבה הגמרא: הֵיינוּ – הלא כבר נאסרה מ'בְּאִשְׁתּוֹ' וְלֹא בְּאֵשֶׁת חֲבֵירוֹ. שואלת הגמרא: וְאֵימָא שבא הכתוב לאסור אשת אביו לְאַחַר מִיתָּה של אביו, שאז שוב אינה אסורה משום אשת חבירו. משיבה הגמרא: אין לדרוש כך כיון שצריך שתהיה הדרשה מ'אָבִיו' דְּוַיְמָא – בדומה לדרשה ד'אִמּוֹ', מָה תיבת 'אִמּוֹ' בא לאסור ערוה דְּלָאו [־שאינה] קרובתו על ידי אִישׁוּת, וכפי שלמד רבי אליעזר לעיל מ'אִמּוֹ' לאסור אחות אמו, אַף 'אָבִיו' באה לאיסור ערוה דְּלָאו אִישׁוּת, ולכן דורשים לאסור אחות אביו.

הגמרא דנה בהמשך דרשת רבי אליעזר בברייתא: 'אִמּוֹ' לאסור אֲחוֹת אִמּוֹ. שואלת הגמרא: וְאֵימָא אִמּוֹ מַמָּשׁ. משיבה הגמרא: הֵיינוּ – הלא כבר נאסרה מ'בְּאִשְׁתּוֹ' וְלֹא בְּאֵשֶׁת חֲבֵירוֹ. שואלת הגמרא: וְאֵימָא שבא הכתוב לאסור אמו לְאַחַר הַמִּיתָּה של בעלה, שאז כבר אינה אסורה משום אשת חבירו. משיבה הגמרא: יש לדרוש מ'אִמּוֹ' דְּוַיְמָא של הדרשה דְּ'אָבִיו', מָה 'אָבִיו' דְּלָאו [־אין הכוונה] לאביו מַמָּשׁ אלא לאחות אביו וכפי שנתבאר לעיל, אַף 'אִמּוֹ' דְּלָאו אמו מַמָּשׁ אלא הכוונה לאחות אמו.

הגמרא דנה בדברי רבי עקיבא בברייתא: הובא בברייתא לעיל, רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, 'אָבִיו' לאסור אֵשֶׁת אָבִיו. שואלת הגמרא: וְאֵימָא שבא הכתוב לאסור את אָבִיו מַמָּשׁ. מתרצת הגמרא: הֵיינוּ – הלא כבר נאסר מ'וְדָבַק' וְלֹא בְּזָכָר, ולכן אין לדרוש כן. מקשה הגמרא: אִי הָכִי – אם כך, איסור בן נח בְּאֵשֶׁת אָבִיו נָמֵי – גם הוא הֵיינוּ – כבר נדרש לאיסור מ'בְּאִשְׁתּוֹ', וְלֹא בְּאֵשֶׁת חֲבֵרוֹ, ומדוע הוצרך רבי עקיבא לדורשו מתיבת 'אָבִיו'. מתרצת הגמרא: הוצרך לאוסרה עליו גם לְאַחַר הַמִּיתָּה של אביו, שאז מצד 'אשת חבירו' היא מותרת לו.

הגמרא דנה בהמשך דרשת רבי עקיבא בברייתא: 'אִמּוֹ', לאסור אִמּוֹ מַמָּשׁ. מקשה הגמרא: הלא הֵיינוּ – כבר נאסר אביו מ'בְּאִשְׁתּוֹ' וְלֹא בְּאֵשֶׁת חֲבֵרוֹ. מתרצת הגמרא: בא לאסור עליו את אִמּוֹ וְלֹא בְּאֵשֶׁת חֲבֵרוֹ. מתרצת הגמרא: שאביו אנסה ובא עליה, ולא נישאה לו, ולכן אינה אסורה לו כאשת חבירו.

הגמרא מבארת את מחלוקת רבי אליעזר ורבי עקיבא: בְּמַאי קָא מִיפַּלְגִי – במה נחלקו רבי אליעזר ורבי עקיבא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר,

מהפסוק שהזכיר אביו ואמו יחד, נראה ששניהם עוסקים בסוג
ערוה דומה, ושיהא איסור הערוה הנלמד מ'אָבִיו' דומיא דהנלמד
מ'אִמּוֹ', והנלמד מ'אִמּוֹ' דומיא ד'אָבִיו', לָא מַשְׁכַּחַתְּ לָהּ – אין אתה
מוצא זאת אֶלָּא כשדורשים שהפסוק מדבר בְּעריות של אַחְוָה,
דהיינו אחות אביו ואחות אמו.

וְרַבִּי עֲקִיבָא סבר שמּוֹטָב לְאוֹקְמֵיהּ – להעמיד את 'אָבִיו' שבפסוק
בְּאיסור אֵשֶׁת אָבִיו, במשמעות הפסוק 'יַעֲזָב אִישׁ אֶת אָבִיו', שקורא
'אביו' לאיסור אשת אביו, כיון שמצאנו לגבי עריות ישראל
דְּאִיקְּרֵי [־שנקראת] אשת אביו 'עֶרְוַת אָבִיו', שנאמר (ויקרא יח ח)
'עֶרְוַת אֵשֶׁת אָבִיךָ לֹא תְגַלֶּה עֶרְוַת אָבִיךָ הִוא', לְאַפּוֹקֵי – ולהוציא
ולא להעמיד את הפסוק באיסור אַחוֹת אָבִיו, שאינה במשמעות
'אָבִיו' שנאמר בפסוק, כיון דְּשָׁאר אָבִיו אִיקְּרֵי – שאחות אביו
נקראת רק 'שאר אביו' דהיינו קרובתו של אביו, שנאמר (שם יח יב)
'עֶרְוַת אֲחוֹת אָבִיךָ לֹא תְגַלֶּה שְׁאֵר אָבִיךָ הִוא', אבל 'עֶרְוַת אָבִיו' לָא
אִיקְּרֵי.

הגמרא מנסה להביא הוכחות לדעות אלו: תָּא שְׁמַע, נאמר (שמות ו
כ) 'וַיִּקַּח עַמְרָם אֶת יוֹכֶבֶד דֹּדָתוֹ לוֹ לְאִשָּׁה', והיתה אחות קרוב אבי
עמרם. מַאי לָאו – האם אין כוונת הפסוק שיוכבד היתה דּוֹדָתוֹ של
עמרם גם מִן הָאֵם, ויוכבד וקרת נולדו לאם אחת, ומבואר שאחות
אביו מן האם היתה מותרת לו קודם מתן תורה, ויש ללמוד מכך
שמותרת לבני נח, והרי זה כרבי עקיבא וקשה על רבי אליעזר.
דוחה הגמרא: לֹא, דּוֹדָתוֹ מִן הָאָב היתה ולא מן האם, ומה שדורש
מהכתוב 'יעזב איש את אביו' לאסור אחות אביו, הכוונה אחותו
מן האם.

תָּא שְׁמַע ממה שאמר אברהם לאבימלך על שרה (בראשית כ יב) 'וְגַם
אָמְנָה אֲחֹתִי בַּת אָבִי הִיא אַךְ לֹא בַת אִמִּי וַתְּהִי לִי לְאִשָּׁה'. מְכַּלָּל
– יש ללמוד מכך דְּבַת הָאֵם אֲסוּרָה לבני נח, שאם היתה אחותו מן
האם היתה אסורה לו. הגמרא תמהה על המקשן: וְתִסְבְּרָא – וכי
אתה אכן סבור ששרה אֲחוֹתוֹ של אברהם הָוַאי [־היתה], והלא בַּת
הרן אָחִיו של אברהם הָוַאי, וְכֵיוָן דְּהָכִי [־שכך] הוּא, הרי לָא שְׁנָא
[־בין כשהיא] בת אחיו מִן הָאָב, וְלָא שְׁנָא מִן הָאֵם, שָׁרְיָא – מותרת
לו. ואין ראיה לאוסרו באחותו מן האם. אֶלָּא הָתָם – שם לא בא
אברהם אלא לבאר את דבריו הראשונים עליה (שם כ ב) 'אֲחוֹתִי
הִוא', וְהָכִי קָאָמַר לֵיהּ לאבימלך, כוונתי היתה דְּקוֹרְבָא דַּאֲחוֹת אִית
לִי בַּהֲדֵהּ מֵאַבָּא – שיש לי עמה קירבה של אחות בכך שאנו בני אב
אחד, וְלֹא מֵאִמָּא – אך אין לנו קירבת אחות מצד האם, שאנו בני
אמהות שונות.

תָּא שְׁמַע, שנינו בברייתא, מִפְּנֵי מָה לֹא נָשָׂא אָדָם הראשון אֶת בִּתּוֹ,
כְּדֵי שֶׁיִּשָּׂא קַיִן בנו אֶת אֲחוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים פט ג) 'כִּי אָמַרְתִּי עוֹלָם
חֶסֶד יִבָּנֶה', כלומר, שהתחסד ה' עם קין, שציווה לאדם הראשון
שלא לישא את בתו והתיר לקין לישא את אחותו בכדי שיבנה
העולם. ומשמע, תָּא לָאו הָכִי – לולי טעם זה, אֲסִירָא היתה אחותו
לו, ומבואר שבן נח אסור באחותו. דוחה הגמרא: כֵּיוָן דְּאִשְׁתְּרִי –
שהותרה לקין כדי שיבנה העולם, אִשְׁתְּרִי כבר לגמרי לכל בני נח.
הגמרא מביאה דיעות שונות מענין זה. דין בן נח בבתו: אָמַר רַב
הוּנָא, בּוּתִי – נכרי בן נח מוּתָּר בְּבִתּוֹ. וְאִם תֹּאמַר אם כן מַפְנֵי מָה
לֹא נָשָׂא אָדָם הראשון אֶת בִּתּוֹ, התשובה היא, כְּדֵי שֶׁתְּהֵא תהדיה
פנויה וישָׂא קַיִן אֶת אֲחוֹתוֹ, מִשּׁוּם שנאמר 'עוֹלָם חֶסֶד יִבָּנֶה',
וכאמור. וְאִיבָּא דְּאָמְרִי – ויש שאמרו, אָמַר רַב הוּנָא, בּוּתִי אָסוּר
בְּבִתּוֹ. תֵּדַע שכך הדין, מִמָּה שֶׁלֹּא נָשָׂא אָדָם הראשון אֶת בִּתּוֹ, וודאי
הטעם הוא משום שהיה אסור בה. דוחה הגמרא: וְלֹא הִיא – ואין
זו ראיה, הָתָם הֲיֵינוּ טַעֲמָא שלא נשאה, כְּדֵי שֶׁיִּשָּׂא קַיִן אֶת אֲחוֹתוֹ,
מִשּׁוּם דְּ'עוֹלָם חֶסֶד יִבָּנֶה', כאמור.

דין עבד באמו ובבתו: אָמַר רַב חִסְדָּא, עֶבֶד כנעני של ישראל שמל
וטבל לשם עבדות, מוּתָּר בְּאִמּוֹ, וּמוּתָּר בְּבִתּוֹ, שִׁיצְאָ מִכְּלָל בּוּתִי –
נכרי בן נח, ולכן אינו אסור אף בעריות שבן נח אסור בהן, וְלִכְלָל
להקרא יִשְׂרָאֵל לֹא בָּא עדיין, [ולכן לא גזרו לאוסרו באמו ובבתו
כדי שלא יאמרו שבא מקדושה חמורה לקדושה קלה כפי שגזרו
על גר (יבמות כב.)].

דין שפחה המיוחדת לעבד: כִּי אֲתָא – כשבא רַב דִּימִי לבבל, אָמַר
בשם רַבִּי אֶלְעָזָר, אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, בֶּן נַח שֶׁיִּיחֵד שִׁפְחָה לְעַבְדּוֹ שתהא
כאשתו, ובא עליה העבד, וְאחר כך בָּא עָלֶיהָ האדון עצמו, נֶהֱרָג
האדון עָלֶיהָ [־בגללה]. מבררת הגמרא: מַאֵימַת – מאימתי נחשבת
מיוחדת לו, אָמַר רַב נַחְמָן, מִדְּקָרְאוּ לָהּ בנות העיר 'רִבְיָתָא דְּפָלָנְיָא'
– 'ילדתו של פלוני [העבד]'. מַאֵימַת הַתָּרָתָהּ – תהא מותרת, שלא
תיקרא עוד מיוחדת לעבד פלוני, ואם תבוא להפקיר עצמה לשאר
אנשים, לא יהרגו עליה, אָמַר רַב הוּנָא, מֵעת שֶׁפָּרְעָה שערות רֹאשָׁהּ
בַּשּׁוּק שלא כדרך נשים נשואות.

הגמרא דנה בענין ביאה שלא כדרכה בבן נח: אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר
רַבִּי חֲנִינָא, בֶּן נַח שֶׁבָּא עַל אִשְׁתּוֹ שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ, חַיָּיב מיתה, שֶׁנֶּאֱמַר
על בן נח (בראשית ב כד) 'וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ', באופן שהוא דבק בה, וְלֹא
בביאה שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ שאין האשה נהנית בה ואינה נדבקת עמו.
תמהה הגמרא: אָמַר רָבָא, מַאי אִיכָּא מִידֵי – וכי יש דבר דִּישְׂרָאֵל לָא
מְיַחֲיַיב עונש על עשייתו, וכּוּתִי שקל ממנו מְיַחֲיַיב עליו. רבא מבאר
שלמדים משם דין אחר: אֶלָּא אָמַר רָבָא, בֶּן נַח שֶׁבָּא עַל אֵשֶׁת חֲבֵירוֹ
הנכרי שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ, פָּטוּר. מַאי טַעֲמָא, דורשים מהפסוק (בראשית ב
כד) 'וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ' וְלֹא בְּאֵשֶׁת חֲבֵירוֹ, ו'וְדָבַק' משמע בביאה כדרכה
ששייך בה דיבוק, וְלֹא בביאה שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ, שאין שייך בה דיבוק,
ואותה לא אסר הכתוב באשת חבירו.

דין הכאה בבן נח: אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, עוֹבֵד כּוֹכָבִים – נכרי שֶׁהִכָּה אֶת
יִשְׂרָאֵל, חַיָּיב מִיתָה, שֶׁנֶּאֱמַר במשה לאחר שראה איש מצרי מכה
איש עברי מאחיו (שמות ב יב) 'וַיִּפֶן כֹּה וָכֹה וַיַּרְא כִּי אֵין אִישׁ [וַיַּךְ אֶת
הַמִּצְרִי] וגו' וַיִּטְמְנֵהוּ בַּחוֹל', שהרגו משום שהכה את ישראל. וְאָמַר
רַבִּי חֲנִינָא, הַסּוֹטֵר לוֹעוֹ של חֲבֵירוֹ – הכמכה על לחיו שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כְּאִילּוּ סוֹטֵר
לוֹעוֹ שֶׁל שְׁכִינָה, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ב כה) 'מוֹקֵשׁ אָדָם יָלַע קוֹדֶשׁ', כלומר,
הנוגע [־מכה] על לחיו של ישראל הקרויים 'אדם', כאילו לועה
את הקודש, דהיינו מכה על לועו של שכינה.

הגמרא מביאה מאמרים נוספים בענין זה: מַגִּבִּיהַּ', 'עֲבִדּוּ', 'שַׁבָּת',
שלש תיבות אלו הן סִימָן לשלשת מאמרי ריש לקיש הבאים. אָמַר
רֵישׁ לָקִישׁ, הַמַּגְבִּיהַּ יָדוֹ עַל חֲבֵירוֹ כמראה שרוצה להכותו, אַף עַל
פִּי שֶׁעֵדַיִן לֹא הִכָּהוּ נִקְרָא 'רָשָׁע', שֶׁנֶּאֱמַר כשראה משה שני אנשים
מישראל מתקוטטים (שמות ב יג) 'וַיֹּאמֶר לָרָשָׁע לָמָּה תַכֶּה רֵעֶךָ', 'לָמָּה
הִכִּיתָ' לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא 'לָמָּה תַכֶּה', ששאלו על מה שרצה להכותו,
וקראו הכתוב 'רשע', מוכח שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁעֵדַיִן לֹא הִכָּהוּ, כיון
שהרים עליו את ידו נִקְרָא 'רָשָׁע'. (אמר) זְעִירִי אָמַר בשם רַבִּי חֲנִינָא,
נִקְרָא 'חוֹטֵא', שֶׁנֶּאֱמַר בכהנים בני עלי כשהיו רוצים ליטול מבשר
הזבחים (שמואל א ב טז), 'וְאָמַר לֹא כִּי עַתָּה תִּתֵּן וְאִם לֹא לָקַחְתִּי
בְחָזְקָה', ו'בְחָזְקָה' היינו שהיה מאיים להכותו, וזה כמי שמרים ידו
ומאיים להכות, וּכְתִיב בפסוק שאחריו (שם ב יז) 'וַתְּהִי חַטַּאת הַנְּעָרִים
גְּדוֹלָה מְאֹד', ומוכח שנקרא בכך 'חוטא'. רַב הוּנָא אָמַר, הרגיל בכך
תִּיקָּצֵץ יָדוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (איוב לח טו) 'וּזְרוֹעַ רָמָה תִּשָּׁבֵר', כלומר, זרוע
הרגילה להתרומם כדי להכות, תשבר. מספרת הגמרא: רַב הוּנָא
קַיִן יָדָא – קצץ יד של אדם שהיה רגיל להכות את חבירו. רַבִּי
אֶלְעָזָר אוֹמֵר, אֵין לוֹ תַּקָּנָה אֶלָּא קְבוּרָה, כלומר ראוי הוא להמיתו
ולקברו, שֶׁנֶּאֱמַר (שם כב ח) 'וְאִישׁ זְרוֹעַ לוֹ הָאָרֶץ', כלומר, איש המרים
זרוע על חבירו להכותו, מתוקנת לו הארץ לקבורה, שראוי הוא
לכך. דרשה נוספת שדרש רבי אלעזר במפסוק זה: וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר,
לֹא נִתְּנָה [־אין ראויה] קַרְקַע לקנותה, אֶלָּא לְבַעֲלֵי זְרוֹעוֹת, כלומר
לאנשים חזקים ואלימים, משום שבקניית קרקע רבה המריבה,
שצריך לשמור שלא יעברו עליה בהמות ויפסידוה ושלא יכנסו
לתוכה גנבים ויגנבו את הפירות שבה ושלא יקומו עוררים עליה
ויטענו ששלהם היא, שֶׁנֶּאֱמַר (שם) 'וְאִישׁ זְרוֹעַ לוֹ הָאָרֶץ', כלומר,
אדם חזק בעל זרוע, לו ראויה הארץ לקנותה.

מאמר של ריש לקיש בענין עבודת הקרקע: וְאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, מַאי
דִּכְתִיב (משלי יב יא) 'עֹבֵד אַדְמָתוֹ יִשְׂבַּע לָחֶם'. אִם עוֹשֶׂה אָדָם עַצְמוֹ
כְּעֶבֶד לְאַדְמָתוֹ, שעוסק בה תמיד בחרישה והשקאה, בניכוש
העשבים הרעים, ובעידור הקרקע להשביחה, רק באופן זה יִשְׂבַּע
מֵהלֶחֶם הנעשה מהתבואה שתוציא הקרקע, וְאִם לָאו שאינו אלא
על גר (יבמות כב.)].

המשך בעמוד כה

זורע ומניח את הקרקע, לא תצמח התבואה כראוי ולֹא יִשְׁבָּע לֶחֶם.
מאמר נוסף של ריש לקיש בענין איסורי בני נח: וְאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ,
עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁשָּׁבַת ממלאכתו יום שלם, חַיָּיב מִיתָה, משום
שהוזהרו בני נח שלא לשבות ממלאכתם כלל, שֶׁנֶּאֱמַר לאחר
המבול (בראשית ח כב) 'יוֹם וָלַיְלָה לֹא יִשְׁבּוֹתוּ', ודורשים, שבני נח
נצטוו שלא לשבות ממלאכתם במשך יום ולילה. וְאָמַר מָר, אַזְהָרָה
שֶׁלָּהֶן – כשהוזהרו בתורה, זוֹ הִיא מִיתָתָן – אם יעברו עליה ראויים
הם למיתה, וכיון שנאמרה אזהרה שלא ישבותו, אם עברו ושבתו
חייבים מיתה. אֲמַר רָבִינָא, לא רק על שביתה ביום השבת שהוא
יום שביתה לישראל, או ביום ראשון בשבוע ששובתים בו
הנוצרים, חייבים, אלא אֲפִילּוּ על שביתה לשם מנוחה בעלמא כגון
ביום שֵׁנִי בְּשַׁבָּת [־בשבוע] שאין בו שביתה כלל, כדי שלא יבטלו
ממלאכה.
מקשה הגמרא: וְלִיחְשְׁבֵהּ – יש למנות אזהרה זו לִבְנֵי שֶׁבַע מִצְוֹת
בני נח, שמנאן לעיל (נו.), ומדוע לא מנאה. מתרצת הגמרא: כִּי קָא
חָשִׁישׁ שם התנא רק אזהרות ב'שֹׁב וְאַל תַּעֲשֶׂה', מה שנאסר עליו
לעשות, אבל מצוה שיש בה 'קוּם עֲשֵׂה' כמו 'לא ישבותו' שהיא
מצוה ב'קום עשה', לעשות מלאכה יומם ולילה בלא לשבות, לָא
קָא חָשִׁישׁ.